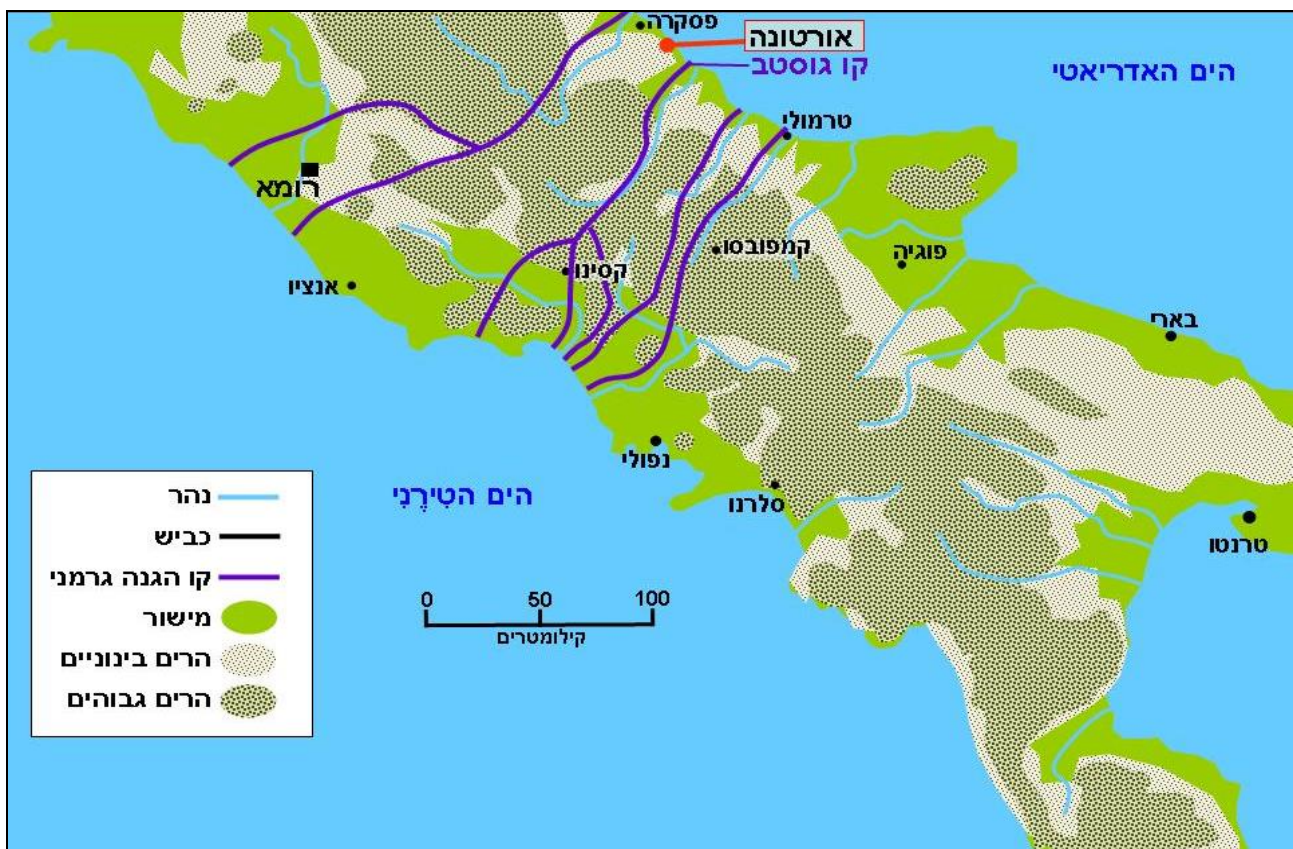

מבוא

ב־13 במאי 1943 נכנעו הכוחות הגרמניים והאיטלקיים בצפון אפריקה. ב־9 ביולי 1943 נחתו הכוחות הראשונים של בעלות הברית המערביות בסיציליה, והשלימו את כיבושה מידי הגרמנים והאיטלקים ב־17 באוגוסט 1943. כעבור שבועיים וחצי, ב־3 בספטמבר 1943, החלה פלישת כוחות הברית המערבית לאיטליה גופא - בקצה הדרום־מערבי של חצי־האי דמוי המגף. באותו יום נכנעה ממשלת איטליה. הצבא האיטלקי התפרק (חלק ממנו עבר כוחות בעלות הברית), וחצי־האי הפך לשטח כבוש על־ידי כוחות הצבא הגרמני שנמצאו בו קודם כבעלי־ברית. כעבור כמה ימים נחתו כוחות נוספים של הברית המערבית מעט צפונה יותר.

ההתקדמות צפונה לאורך חצי־האי התנהלה באטיות רבה מול ההתנגדות הגרמנית שהלכה וגברה. הגרמנים ניצלו את השטח ההררי הקשה, המאפיין את רוב חצי־האי, את הנהרות החוצים אותו מהרכס המרכזי מערבה ומזרחה ואת היישובים הרבים ששכנו על כל הצירים - כדי לחזק את הגנתם. הם בנו סדרה של קווי הגנה עוקבים, זה אחרי זה, לרוחב חצי־האי - מהים התיכון במערב עד לים האדריאטי במזרח.

מפה 1: חזית דרום איטליה - סתיו 1943

הבריטים והאמריקנים חילקו את חצי האי לשתי גזרות אורכיות - ארמיה 5 האמריקנית קיבלה אחריות על הגזרה המערבית ואילו ארמיה 8 הבריטית את הגזרה המזרחית. לכל אחד מהצבאות הראשיים של המערב הוכפפו כוחות קטנים יותר של בעלי־ברית נוספים, בין היתר: קנדים, צרפתים ופולנים.¹

נוסף על הקושי להתגבר על מכשולי השטח וההגנה הגרמנית העיקשת, ההתקדמות של כוחות בעלות הברית נתקלה גם בקשיי הספקה. ההספקה היתה תלויה ביכולת לפרוק אוניות משא בנמלים האיטלקיים. רוב הנמלים בדרום איטליה היו רדודים, והתאימו לספינות קטנות בלבד. ארמיה 8 הבריטית הייתה תלויה כמעט לחלוטין בשני נמלי מים עמוקים - נמל בָּאָרִי ונמל טְרָנְטוֹ. ככל שהכוחות התרחקו מן הנמלים האלה גבר הקושי לתספק אותם, שכן נוסף על המרחק המתארך, הכבישים שחיברו את הכוחות לנמל בָּאָרִי ולנמל טְרָנְטוֹ היו כבישים צרים ומפותלים שנחצבו בשטח ההררי התלול, ואיכות הסלילה של רובם הייתה נמוכה. הגשם, הברד והשלג בחורף הפכו כבישים רבים לדרכי עפר או לחלקלקים, והנסיעה עליהם הייתה מסוכנת ומתישה. רכס ההרים האפנינים הגבוה והתלול מאוד, עובר לכל אורך מרכז חצי האי האיטלקי ומפריד בין שני מישורי חוף צרים, האחד בין הרכס לבין הים האדריאטי ממזרח והאחר בין הרכס לבין הים הטיְרֵנִי ממערב (שניהם שלוחות של הים התיכון). ההרים הקשים לתנועה הפכו את השליטה על מישורי החוף לחשובה משום שיכולות התנועה מדרום לצפון במישורים היו נוחות יותר ורשת הכבישים של חצי האי העניקה עדיפות לתנועה צפון-דרום במישורי החוף על פני התנועה בכבישים הצרים, המפותלים על המדרונות התלולים של הרכס ההררי. הכבישים צפון-דרום במישורי החוף ועל הרכס חוברו זה לזה במעט כבישים מערב־מזרח, המרוחקים זה מזה כמה עשרות קילומטרים. חשיבותה של אוֹרְטוֹנָה נבעה גם משום שהיא ממוקמת כמה קילומטרים מדרום לאחד מכבישי הרוחב המעטים הללו.

בתחילת דצמבר 1943 הגיעו הבריטים והאמריקנים למערך ההגנה הגרמני מדרום לקו רומא - אוֹרְטוֹנָה. בקו אווירי המרחק בין מערך ההגנה הגרמני לבין נמל ההספקה הבריטי בָּאָרִי היה כ־250 קילומטרים, והמרחק בינו לבין נמל ההספקה הבריטי טְרָנְטוֹ היה כ־320 קילומטרים. ואולם,

¹ כשנה לאחר פלישת כוחות בעלות-הברית לאיטליה באוקטובר 1944 הצטרפה גם החטיבה היהודית הלוחמת (חי"ל) לארמיה 8 הבריטית.

בפועל, מכיוון שהכבישים היו פתלתלים, נאלצו משאיות ההספקה לנסוע בכל כיוון מרחקים גדולים פי שלושה. בתנאי החורף באיטליה - גשמים יום־יומיים, ברד ואפילו שלג באזורים הגבוהים, הנסיעה בכבישים הייתה קשה מאוד, והתרחשו תאונות דרכים רבות. לעיירה אֶרְטוֹנָה היה נמל מים עמוקים, שאפשר פריקה אוניות משא תוך דילוג על נמל בָּאָרִי ועל נמל טְרָנְטוֹ. דרך העיירה עברו כביש טוב יחסית ומסילת רכבת לעבר צפון איטליה לאורך מישור החוף המזרחי הצר של חצי האי האיטלקי. לפיכך, בעיני הבריטים כיבוש העיירה היה יעד חיוני להמשך התקדמותם צפונה. את מתקפת ארמיה 8 הבריטית בגזרה הסמוכה לחוף הובילה אוגדת רגלים 1 מצבא קנדה.

מבט מכביש החוף ליד אֶרְטוֹנָה לעבר רכס ההרים האפנינים מבהיר את חשיבות מישור החוף להתקדמות צפונה, 2019. צילום: גדעון שרב

מנגד, הגרמנים לא ייחסו לעיירה הזאת חשיבות מיוחדת, אלא ראו בה מקום נוח לבלימת התקדמות הבריטים. נראה אפילו, שהפיקוד הגרמני לא הבין את מידת החשיבות המעשית של

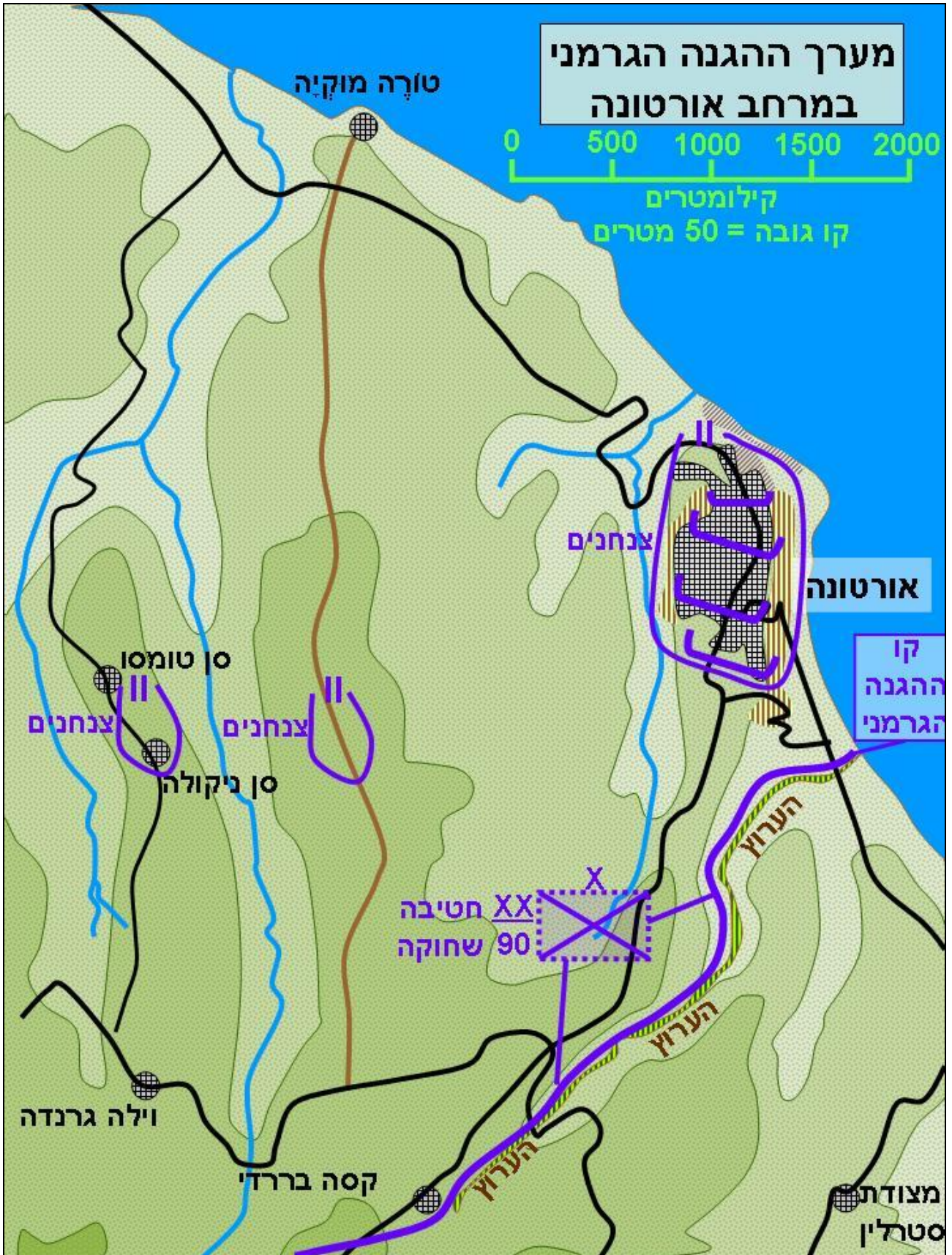
העיירה להמשך המתקפה הבריטית והמגננה הגרמנית. כפי שעולה מדברי המפקד הגרמני של החזית האיטלקית אַלְבֶּרְט קְסֶלְרִינג: "ברור שאין בכוונתנו להגן על אוֹרְטוֹנָה בכל מחיר, אבל הבריטים מתרגשים מעיירה הזאת כאילו הייתה רומא."²

בתחילה לא שולבה העיירה אוֹרְטוֹנָה במערך ההגנה הגרמני העיקרי בגזרה - קו גוֹסְטֵב שנמצא במרחק של כ-17 קילומטרים מדרום לעיירה - וגם לא במערך ההגנה העורפי של הקו הזה. לאחר שהובקעו שני המערכים של קו גוֹסְטֵב בזה אחר זה (המערך העיקרי בסוף נובמבר והמערך העורפי ב-11 בדצמבר) נערכו הגרמנים לקרב הגנה על קו חדש: ערוץ צר ותלול, שנמצא במרחק של כ-1 קילומטר מדרום לעיירה. העיירה נקבעה כמתחם עורפי של מערך ההגנה החדש, ובתוכה נערך גדוד צנחנים. לקנדים נדרש כשבוע כדי להבקיע דרך מערך ההגנה הגרמני החדש. ב-19 בדצמבר, לאחר כמה ניסיונות כושלים בימים הקודמים, הובקע המערך, והכוחות הגרמניים שהיו בו נסוגו צפונה כדי להיערך בקו חדש מצפון לעיירה אוֹרְטוֹנָה. על גדוד הצנחנים הגרמני שהחזיק בעיירה הוטל להגן עליה ולעכב במשך זמן ממושך ככל האפשר את הכוח הקנדי, על-מנת לאפשר לכוחות הנסוגים להגיע למערך החדש על בסיס נהר האֶטְרְנוֹ-פֶּסְקֶרָה ולהשלים את ביצורו.

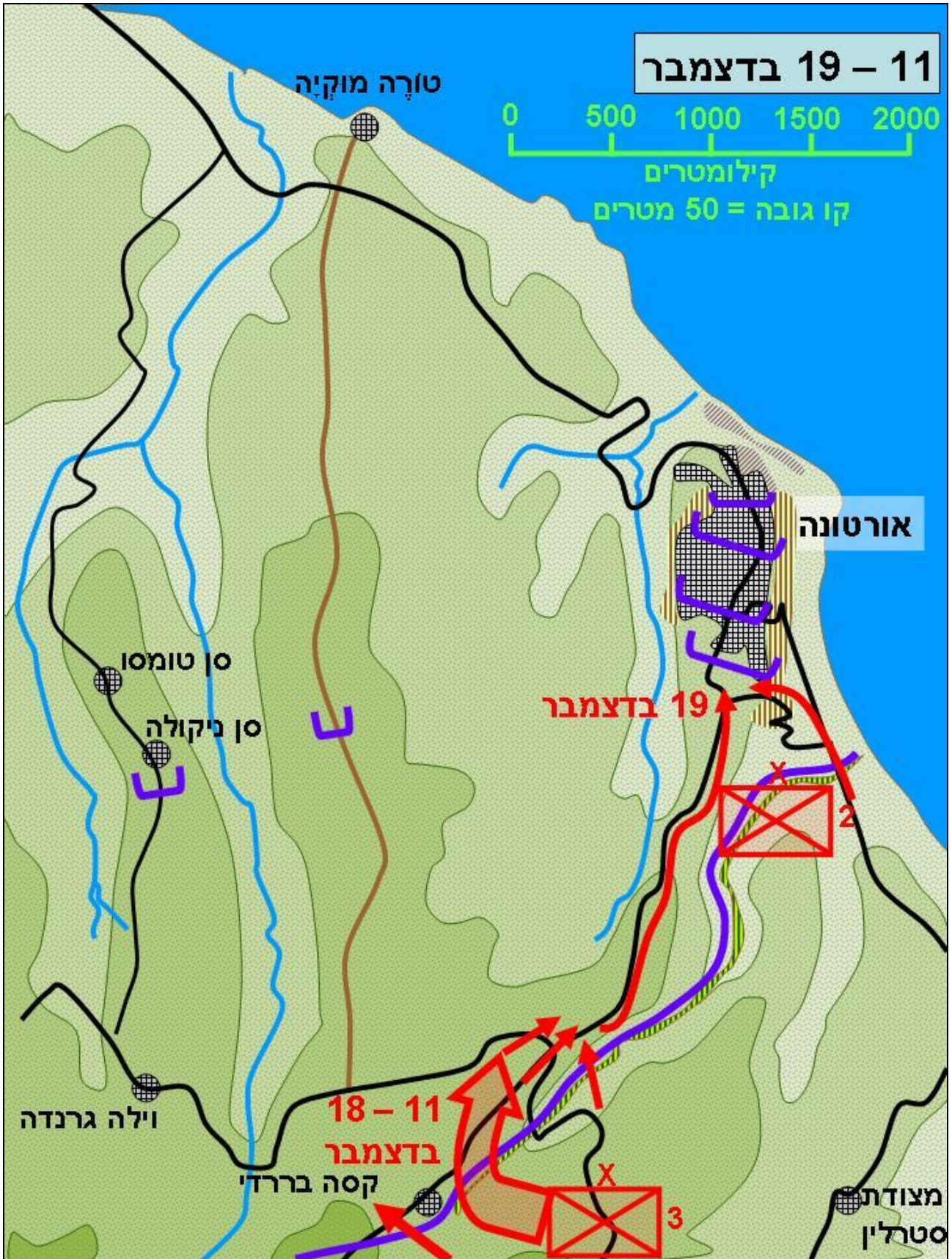

חיילים קנדים מגדוד סיפורת' מתקדמים לעבר אוֹרְטוֹנָה מדרום-מזרח תוך פינוי מוקשים

² <http://warfarehistorynetwork.com/daily/wwii/little-stalingrad-the-struggle-for-ortona/>

מפה 2: מערך הגנה הגרמני במרחב אֶרְטוֹנָה

מפה 3: לחימה 19-11 בדצמבר

הקנדים לא ציפו להתנגדות קשה בעיירה - עד אז התבססו מערכי ההגנה הגרמניים בעיקר על המדרונות התלולים של ערוצים ואפיקי נחלים ולא על יישובים. הקנדים קיוו להשתמש בעיירה כמחנה מנוחה שיעניק לאנשיהם מחסה מפני החורף, ולכן, הגם שהעיירה הופגזה במהלך קרב ההבקעה של מערך ההגנה שמדרום לה, בוצעה ההפגזה הזאת במתווה של ירי הטרדה ולא כדי להחריבה.

גרמנים מפעילים מרגמה 80 מילימטרים

במהלך 19 בדצמבר 1943 התקרבה לאֶרְטוֹנָה חטיבת רגלים 2 מאוגדת רגלים 1 של צבא קנדה. החטיבה תקפה מאחורי מסך אש מתגלגל בשני מאמצים מקבילים. בכל מאמץ תקף גדוד רגלים מתוגבר בפלוגת טנקים, וגדוד הרגלים השלישי של החטיבה צעד מאחוריהם. לפנות ערב עצרו הגדודים האלה במרחק של כמה מאות מטרים מן הבתים החיצוניים של אֶרְטוֹנָה.